

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ
ІНСТИТУТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВНІЧНОГО СХОДУ НААН**

***НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
АГРОВИРОБНИЦТВА ЯК ЗАПОРУКА
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:
ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА***

**Матеріали конференції
частина II**

м. Київ, 19-20 квітня 2023 р.

Київ–2023

ВАСИЛЬ МЕДИНЕЦЬ (1924 – 2014) – ЗВИТЯЖЕЦЬ ВІТЧИЗНЯНОГО СОРТОВИПРОБУВАННЯ

Самородов В. М.¹, Халимон О. В.²

¹*Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)*

²*Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського (м. Полтава)*

Сортовипробуванню України виповнилося 100 років. Воно завжди вирізнялося відповідальними та високопрофесійними співробітниками. Серед них звитяжцем першої величини вважається постать доктора сільськогосподарських наук, почесного професора Полтавського державного аграрного університету – Василя Дмитровича Мединця.

Його біографія зовні проста, але насичена постійним творчим поступом. Ровесник державної сортовипробувальної служби України, він народився 2 січня 1924 р. у селі Долинське П'ятихатського району Дніпропетровської області в селянській сім'ї. Ще змолоду проявив великий інтерес до навчання, а головно – до пізнання рослин. Це захоплення привело його до Ерастівського сільськогосподарського технікуму, а згодом – до Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. Цей знаний аграрний виш він закінчив у 1946 р., отримавши фах «Агронома-рільника» та ґрунтовні й всебічні знання. Усе своє подальше трудове життя, а це більше ніж 55 років, В. Д. Мединець присвятив служінню сортовипробуванню рослин. Спершу (від 1947 р.) він працював на сортодільницях різних районів Харківщини, а згодом (від 1960 р.) – Полтавщини. При цьому дослідник набув унікальний досвід сортовипробувальника, показав себе вмілим аналітиком отриманих даних, досвідченим організатором дуже відповідальної та необхідної, як науковцям, так і практикам, роботи. Надто це проявилось у ключовій для аграрного сектору України – Полтавській області. Тут В. Д. Мединець розпочав працювати спершу головним агрономом обласної інспектури Держкомісії з випробувань та охорони сортів рослин (1960–1963 рр.), згодом – начальником (1964–1989 рр.) й одночасно директором Республіканської лабораторії сортової екології зимуючих культур (1991–2002 рр.).

За вказаний період В. Д. Мединець зумів перетворити Полтавську інспектуру в справжній флагман Держкомісії не лише України, а й усього колишнього СРСР. За його ініціативи в Полтавській області замість 11 сортодільниць, що діяли на виробничій базі колгоспів, почали працювати п'ять потужних сортовипробувальних станцій (Карлівська, Машівська, Миргородська, Глобинська та Решетилівська). Самостійною виробничою одиницею стала Республіканська лабораторія сортової екології зимуючих культур. Василь Дмитрович зумів зробити з кожної сортодільниці виробничо-наукову структуру із бездоганним методичним випробуванням сортів і забезпеченням ними агропромислового комплексу області.

Наукову роботу він розпочав у 50-х рр. ХХ ст. Вже тоді В. Д. Мединець сформулював поняття про інтенсивні сорти пшениці м'якої та їх ознаки. Серед

останніх головною є вихід зерна від урожаю сухої надземної маси. Разом із цим, Василь Дмитрович зробив внесок у розвиток теорії про взаємодію органів рослин, запропонував низку практичних заходів для підвищення виходу зерна за найвищої врожайності біомаси. Цим самим він започаткував комплексний підхід до вирішення важливої біологічної проблеми – використання вже нагромаджених пластичних речовин вегетативних органів для формування господарської продукції. Разом із колегами В. Д. Мединцем велись важливі наукові дослідження. За їх результатами він став автором методики державних випробувань сортів зернових культур при інтенсивній технології їх вирощування, оригінальних експрес-методів оцінки зимостійкості та екологічної пластичності сортів зимуючих культур.

В. Д. Мединець був справжнім послідовником академіка В. О. Поггенполя – розробником нового напрямку в біології управління онтогенезом зимуючих рослин на основі вивчення їх реакції на час відновлення весняної вегетації, так званий ефект «ЧВВВ». За В. Д. Мединцем цей показник може бути раннім чи пізнім. При ранньому «ЧВВВ» формується вища за середню трендову урожайність зерна середньої якості. У році ж із пізнім «ЧВВВ» – урожайність нижча, частіше із високою якістю зерна. Все це дозволяє вести диференційний догляд за озиминою, регулювати внесення на її посівах мінеральних добрив. На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених і виробників ця наукова розробка нашого земляка стала відкриттям світового рівня. Вона увійшла до низки підручників з рослинництва, програмування врожайності, фізіології рослин не лише в Україні, а й інших країнах, а у 1999 р. навіть висувалася на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки. Їх взяли на озброєння науковці Полтавського державного аграрного університету, надто професори М. М. Чекалін і В. М. Тищенко. Вони запропонували спосіб добору генотипів пшениці м'якої за їх реакцією на «ЧВВВ». У цій роботі В. Д. Мединець приймав активну участь, передікав появу адаптованих сортів, які поєднали високу чутливість до фотоперіоду та видовжений період яровізації як складові зимостійкості. Нині ж це такі відомі полтавські культивари як: Вільшана, Оржиця, Сагайдак, Царичанка.

Та життєві інтереси В. Д. Мединця були доволі широкими й різноманітними. Особливо це стосується його захоплення паркобудівництвом, адже він від 1976 р. заснував і очолив «Дендрарій Держсортмережі» та Полтавського відділення Українського ботанічного товариства в селі Огуївка колишнього Машівського, а нині Полтавського району. Тут на площі 19 гектарів В. Д. Мединцем особисто та обруч зі своїми однодумцями було зібрано більш як 350 видів, форм і сортів деревно-чагарникових рослин. Для цього науковець об'їздив найвідоміші дендропарки й ботанічні сади країни, активно листувався з різними установами щодо збору садивного матеріалу. Разом із цим, від 1979 р. Василь Дмитрович, вперше в Україні організував випробування сортів тополь, верб, садового жасмину.

З-під пера патріарха сортовипробування вийшло чотири монографії та більш ніж 200 наукових публікацій. Він був пошанований низкою урядових і відомчих нагород. Тож бачимо, що В. Д. Мединець був знаковою постаттю вітчизняного

сортовипробування та сортознавства. Для його діяльності характерний комплексний підхід на основі системних наукових досліджень. Встановлений ним ефект «ЧВВВ» носить пріоритетний характер, використовується не лише науковцями різних галузей, а й фахівцями-практиками.

ТОВАРИСТВА ПОШИРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАТЬ В УКРАЇНІ (початок ХХ ст.)

Чалаван В. А.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Спеціальних товариств поширення сільськогосподарських знань у межах Російської імперії станом на 1911 р. налічувалося 14, на 1915 р. – 11 ([5, с. 2]), серед них варто виділити, зокрема, Товариство сприяння сільськогосподарській технічній освіті, Товариство сприяння жіночій сільськогосподарській освіті, Товариство «Руське Зерно», які, будучи центральними й функціонуючи на всій території імперії, локалізувалися в Санкт-Петербурзі. Останнє з них в Україні мало місцеву філію – Васильківський відділ у Київській губ. (відділ відкрито у 1910 р. під головуванням П. Я. Соо, до 1912 р. нараховував 44 члени).

До цієї категорії відносимо й Товариство «Український агроном» у Києві – місцеве промислово-агрономічне товариство, діяльність якого спрямовувалася на допомогу хліборобам і агрономам шляхом випуску фахової літератури (брошур, календарів-порадників, відривних календарів, т. зв. метеликів, журналу). Створене у 1913 р. за ініціативи українського агронома, економіста і громадського діяча А. Г. Терниченка. Товариство володіло власним видавництвом, у якому друкувало журнал «Рілля» (редактор Є. П. Архипенко), присвячений питанням теорії та практики сільського господарства, а також кооперації [4, с. 12]. Крім того, видавало часописи – «Маяк», «Сяйво», «Згода».

Товариство мало право засновувати склади, агрономічне бюро, довідкові та дорадчі (консультаційні) контори. Відомо, що очільники товариства виношували ідею організації бібліотеки для селян, задля чого протягом тривалого часу збирали українські видання з питань хліборобства й економіки.

Членами Правління товариства обрано А. Г. Терниченка, М. П. Приходька, З. М. Шевченка; членами Ради товариства – агрономів С. М. Розова, Л. М. Воїнова, М. Байера, П. І. Гавсевича, О. І. Русакова. До складу осередку входили: відомий меценат, агроном і громадський діяч Є. Х. Чикаленко, книговидавець П. Я. Стебницький, К. І. Осьмак, К. М. Бисага, Д. І. Андріюк, І. О. Калайда, М. О. Літвицький, М. Є. Івченко, Я. Д. Асауленко, В. К. Ліпинський, Ф. В. Заморський, І. М. Дубровський, Є. С. Пустовійт, А. П. Хамардюк, М. О. Кухаренко, В. І. Змислинський, О. Я. Магомет, С. Д. Чернявський,